

AB KOMİSYONU 2013 TÜRKİYE İLERLEME RAPORU TASLAĞI BİLGİ NOTU

Dilek İftar Ateş, Dilek Aydın TS/BXL/13-10 14 Ekim 2013

AB Komisyonu tarafından 16 Ekim 2013, Çarşamba günü yayımlanacak olan ve Ekim 2012 – Eylül 2013 dönemini kapsayan ilerleme raporunun henüz resmi ve kesinleşmiş olmayan taslağı üzerinden yapılan inceleme sonuçları aşağıda yer almaktadır:

1. AB ile Türkiye İlişkileri

- Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanması, vize serbestisi sürecinin başlaması ve bu alanda AB ve Türkiye arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi önemlidir.
- Raporlama döneminde AB ve Türkiye özellikle doğal gaz ve elektrik alanlarına yoğunlaşarak, enerji alanında işbirliğini sürdürmüştür.
- Tamamlanmış olan 33 tarama raporundan 8 tanesi Konsey'de bekletilmektedir; 1 rapor ise Konsey'e henüz iletilmemiştir. AB üyeleri arasında uzlaşmaya varılmaması sebebiyle bu süreç kesintiye uğramıştır.
- Halihazırda sadece 13 başlık müzakerelere açılabilmiştir.
- Bölgesel Politikalar ve yapısal enstrümanların eşgüdümü konusundaki 22 numaralı müzakere başlığı ile ilgili müzakerelere sonbahar aylarında başlanmasına karar verilmiştir.
- Katılım Komisyonu Nisan 2013'te, Katılım Konseyi de Mayıs 2013'te gerçekleştirilmiştir.
- AB Komisyonu, "Pozitif Gündem" kapsamında **Gümrük Birliği** değerlendirmesi başlatmıştır. Bu kapsamda başlangıcından bu yana 18 yıl geçen Gümrük Birliği'nin AB ve Türkiye'ye etkileri, yanı sıra bu alanda olası yeni fırsatlar incelenecektir.
- Gümrük Birliği değerlendirmesi sonucunda düzenlenecek rapor 2013 sonunda yayımlanacaktır.
- AB-Türkiye arasındaki ticaret toplamı 2012 yılında 123 milyar €'ya ulaşmıştır.
- Türkiye AB'nin 6. ticaret ortağı durumundadır.
- Gümrük Birliği taahhütlerinin yerine getirilmesini engelleyen yasalar ortadan kaldırılmamıştır.
- Türkiye ticaret önündeki teknik engelleri ortadan kaldırmakla ilgili birçok taahhüdünü yerine getirmemiştir.
- Türkiye, AB'nin serbest ticaret anlaşması (STA) imzaladığı bazı ülkelerle anlaşma gerçekleştirmediği ve bu nedenle de Gümrük Birliği'nin işleyişini etkileyen bir ticaret asimetrisi ile karşı karşıya kaldığını bildirmiştir.
- 2013 yılı için Türkiye'ye Katılım öncesi Yardım Enstrümanı (IPA) kapsamında 903 milyon € ayrılmıştır.
- Komisyon 2014-2020 döneminde Katılım Öncesi Yardım Enstrümanı (IPA II) için "ülke stratejisi belgesi" hazırlamaktadır.

2. Siyasi Kriterler ve Genişletilmiş Siyasi Diyalog

Bu bölüm Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmesi yönünde değerlendirmeleri içermektedir.

2.1. Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

- Mayıs ayı sonunda İstanbul şehir merkezindeki Gezi Parkı'nda yenileme projesi gerçekleştirilmesine karşı protestolar başlamıştır.
- Gösteriler bazı az sayıda saldırgan protestocuya rağmen genel olarak barış içinde bir havada gerçekleşmiştir.
- Polis birçok defa göstericilere karşı aşırı güç kullanmıştır. Bir tanesi polis altı kişi hayatını kaybetmiş, bazıları ciddi şekilde olmak üzere binlerce kişi yaralanmıştır. 3500'den fazla kişi polis tarafından gözaltına alınmıştır; aralarında Taksim Dayanışma Platformu'na katılan sivil toplum kuruluşu üyeleri de bulunan 112 kişi yargıç kararıyla tutuklanmıştır. Bu kişilerin 108'i bir terör örgütüne üye olmaları iddiasıyla gözaltına alınmıştır.
- Gösteriler sırasında gerçekleşen insan hakları ihlalleri ve yapılan şikayetlerle ilgili olarak İçişleri Bakanlığı, görevden uzaklaştırılan 32 komiser ve 30 polis memuru da dâhil olmak üzere 164 kişi hakkında idari soruşturma başlatmıştır.
- Polisin ihlallerini denetlemek üzere bağımsız bir Kanun Yaptırım İzleme Komisyonu kurulması için gerekli yasa taslağı hazırlanmamıştır.
- Toplanma hakkı ve güvenlik güçlerinin müdahalesiyle ilgili yasalar ve bunların uygulanması Avrupa standartlarına çıkarılmalıdır.
- Hükümet 30 Eylül'de demokratikleşme paketini açıklamıştır. Paketin uygulanması için gerekli kanun ve kararnamelerin çıkarılarak onaylanması gereklidir.
- Pakette meclise seçilmek için gerekli %10 barajının değişmesine yönelik unsurlar yer almaktadır.
- Q, X ve W gibi harflerin kullanımı ceza gerektiren suç olmaktan çıkarılmaktadır.
- Siyasi partilerin Hazine'den bütçe yardımı alabilmesi için gereken eşik aşağı çekilmektedir.
- Gösteri yapma özgürlüğü ile ilgili olarak yürüyüş ve gösterilerle ilgili izin verilirken, ilgili taraflara danışılması, yanı sıra gösteri ve yürüyüşlerin süresinin uzatılması gibi değişiklikler yapılmıştır.
- Gösteri ve yürüyüşlerin denetlenmesi ve sonlandırılması görevi Düzenleme Kurulu'na verilecektir.
- Verilerin korunması ile ilgili yasa TBMM'ye sevk edilmektedir.
- Ordu, adalet ve güvenlik kuvvetleri dışındaki kamu personelinin başörtüsü kullanma yasağı kaldırılmaktadır.
- Mor Gabriel Manastırı'nın manastır vakfına iadesi gerçekleştirilecektir.
- Bir üniversitede Roman dil ve kültürü ile ilgili bir bölüm kurulmasına karar verilmiştir.
- Demokratikleşme paketinin Avrupa standartları göz önünde bulundurularak ve paydaşlarla işbirliği içinde uygulanması önem taşımaktadır.

Anayasa

- TBMM'deki dört siyasi parti Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda eşit temsil edilmektedir.
- Komisyon üyelerinin sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen etkinliklerde halkla bir araya gelmesi anayasa tartışmalarını canlandırmıştır.
- Komisyon üyeleri yaklaşık 60 madde üzerinde uzlaşmaya varmıştır.
- Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda dört siyasi partinin önerileri kapalı oturumlarda tartışılmaktadır. Toplantı tutanakları ve Komisyon'a iletilenler yayınlanmamaktadır.
- Vatandaşlık tanımı, güçler ayrılığı gibi önemli konularda uzlaşma sağlanamamıştır.
- 2010'da gerçekleşen anayasa değişikliklerinin uygulamaya konulmasıyla ilgili bekleyen noktalar mevcuttur. Kişisel verilerin korunması, askeri mahkemeler ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesine yönelik önlemler gibi alanlarda uygulama yasaları henüz çıkarılmamıştır.

Parlamento

- Mevcut yasama döneminde Dördüncü Yargı Reform Paketi de dâhil olmak üzere AB standartlarını yakalamaya yönelik önemli yasalar kabul edilmiştir.
- 2008'den beri siyasi partiler arası görüş birliği eksikliği yüzünden kesintiye uğrayan çalışmalara yeniden başlanmıştır.
- Bununla birlikte siyasi reformlar ve parlamentonun asli görevlerini yürütme çabaları, siyasi partiler arası diyalog ve uzlaşma eksikliği nedeniyle kesintiye uğramaya devam etmiştir.
- Kamuoyunun hassas olduğu yasaların hazırlık aşamasında Parlamento içi ve dışında hazırlıkların yetersiz olması durumu ve sivil toplumla danışma sürecinde eksiklikler sürmektedir.
- Kamu harcamalarının TBMM tarafından denetlenmesi ile ilgili ilerleme kaydedilmemiştir.
- Parlamenterlerin dokunulmazlıklarının kapsamı çok geniş olmakla birlikte, Anayasa'nın 14. Maddesinin kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanması nedeniyle milletvekillerinin ifade özgürlüğü yeterli düzeyde değildir.
- Avrupa Konseyi üyeleri arasında en yüksek olan %10 seçim barajı değiştirilmemiştir.
- Siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili kurallar ve süreç ile siyasi partilerin ve seçim kampanyalarının finansmanı ile ilgili yasalar Avrupa standartlarında değildir.

Cumhurbaşkanı

- Cumhurbaşkanı uzlaştırıcı rol oynamaya devam etmiş, kutuplaşmalardan kaçınılması için toplumu uyarmıştır.
- Mayıs ve Haziran aylarındaki gösteriler sırasında barışçı amaçlı gösteri ve toplanma hakkını savunmuştur.
- AB üyeliği hedefinde siyasi reformların sürdürülmesi çağrısında bulunmaya devam etmiştir.
- Kürt sorununun çözümü için barış sürecini etkin bir şekilde desteklemiştir.

Hükümet

- Hükümet demokratikleşme ve siyasi reform sürecine devam etmiştir.
- Bakanlar düzeyinde Reform İzleme Grubu iki defa toplanmıştır.
- Hükümet, Mayıs ve Haziran aylarındaki gösteriler sırasında uzlaşından uzak, vatandaşlar, sivil toplum ve iş dünyasını kutuplaştırıcı bir tutum içinde olmuştur.
- Hükümet önemli yasaların hazırlığında etki analizi yapmamış ve paydaşlarla danışma sürecini işletmemiştir. Büyükşehir Belediyeleri Yasası ve Sayıştay Yasası taslağı, alkollü içkilerin reklam ve satışı ile ilgili yasa bunlara örnektir.
- Yabancılar Yasası ve Uluslararası Koruma Yasası hazırlığında ise çok geniş çaplı bir danışma süreci işletilmiştir.
- Yerel yönetimlere yetki devrinde bazı ilerlemeler mevcuttur.
- Büyükşehir Belediyeleri Yasası belediyelere kısmen yetki devri yapmakla birlikte Avrupa Konseyi'nin eleştirdiği belediyelerin kendi gelir kaynaklarını yaratabilmesi gibi konularda ilerleme sağlamamıştır.
- Anayasa ve Barış Süreci kapsamında tartışılan belediyelere yetki devri konusunda BDP hariç tüm partiler merkezi kamu yönetimini savunmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Yerel Yönetim Şartı üzerine konulmuş olan şerhin kaldırılması yönünde uzlaşuya doğru gidilmektedir.
- Kamu hizmetlerinin Kürtçe de verileceğine ilişkin duyuru resmi olarak hayata geçirilmemiştir.
- PKK'nın şehir kanadı KCK ile ilgili soruşturmalar tutuklamalarla sonuçlanmış ve yerel yönetimdeki seçilmiş kişilerin tutuklanmasından bölgesel ve yerel demokrasi olumsuz etkilenmiştir.

Kamu Yönetimi

- İnsan kaynakları yönetiminin geliştirilmesi ve hak edenlerin ilerlemesine olanak veren bir yapı oluşturulması için bir kamu reformuna ihtiyaç bulunmaktadır.
- Bağımsız kurumların faaliyetinin konuyla ilgili bakanlıkların denetimi altında olması AB müktesebatına aykırıdır.
- Kamu yönetiminin verimliliğini artırmaya yönelik projeler serisi başlatılmıştır.
- Yasa kalitesinin artırılması için yasal etki analizi yapılması gereğiyle ilgili ilerleme bulunmamaktadır.
- 2013 bütçe görüşmelerinde önceki dönem kamu harcamaları yönetimi ile ilgili yeterli bilgi verilmemiş ve bu da Sayıştay'ın yasal görevinin zayıflamasına neden olmuştur.
- Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun uygulaması, oluşturulan stratejik planlama ve performans bütçelemeleri ile devam etmiştir.
- Nisan 2013'te kabul edilen yasa, Sayıştay'ın hükümetle ilgili her türlü denetimi yapabilmesine olanak sağlasa da kamu reformunun önemli bir bileşeni olan performans denetimi yapılmamaktadır.
- Bakanlıklar ve kamu dairelerinin performans programları ve saygınlık raporlarının ilgili bütçelerle eşgüdümü sağlanmalıdır.
- İç denetim sistemi etkili değildir, iç denetim ve teftiş fonksiyonları arasında karmaşa bulunmaktadır.

Ombudsman

- TBMM, Baş Ombudsman'ı Kasım 2012'de seçmiş ve hemen ardından beş Ombudsman seçmiştir.
- Bu makam Nisan 2013'ten itibaren şikayet kabul etmeye başlamıştır.
- Ombudsman'ın kendi inisiyatifiyle inceleme yapabilmesi ve yerinde denetimler yapabilmesi, yanı sıra TBMM'nin Ombudsman'ın önerilerini takip etmesiyle ilgili değişiklik taslakları üzerinde tartışmalar devam etmektedir.
- Temmuz ayı itibariyle Ombudsman makamı 3400'ten fazla şikayet almıştır. Gezi Parkı olayları ile ilgili 23 şikayet almıştır.
- Ombudsman, Avrupa Ombudsmanlar Ağı'na dahil olmuştur. Bu ağ kapsamında paylaşılan örnek olay ve vakalardan yararlanarak, bu tecrübeleri Türkiye'deki çalışmalarına aktarması yararlı olacaktır.
- Bu makamın hızlı bir şekilde işlerlik kazanması, vatandaşların haklarının korunması yolunda önemli bir adımdır.
- Ombudsman makamına halkın güven duyması için çaba sarfedilmelidir.

Güvenlik Güçlerinin Sivil Denetime Tabi Olması

- Sivil idarenin ordu üzerindeki yetkileri artmıştır.
- Geçmişteki askeri darbeler hakkında soruşturma yapılması ve yasal değişiklikler ordu-sivil yönetim arasındaki ilişkiler dengesini sivil yönetim lehine değiştirmiştir.
- Sivil makamın jandarma kuvvetleri üzerindeki yetkileri sınırlı düzeydedir.
- Askeri yargı sistemiyle ilgili reform yapılmalıdır.
- Sayıştay'ın güvenlik, savunma ve istihbarat dairelerinin denetim raporlarına erişimi sınırlıdır.
- Uludere olayı gizlilik kapsamında tutulmaktadır ve sonuçlandırılmamıştır. Olayla ilgili sorumlular tespit edilmemiş ve cezalandırılmamıştır. TBMM teftiş raporunda siyasi ya da operasyonel sorumlular tespit edilmemektedir.
- İl İdaresi Kanunu'nda sivil makama askeri operasyonları denetleme hakkı verecek şekilde değişiklik yapılmıştır.
- Askerin görevi ile ilgili geniş tanım üzerinde ve ordunun siyasete müdahalesine olanak veren Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası maddelerinde değişiklik yapılmıştır.
- 1980'deki ihtilal ve 1997 post-modern darbesi ile ilgili soruşturmalar devam etmiştir.
- Ocak 2013'te kabul edilen Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu hücre cezasını disiplin cezası olmaktan çıkarmış, disiplin mahkemeleri idari disiplin kurullarına dönüştürülmüştür.

Sivil Toplum

- Gezi Parkı olayları ile ilgili İstanbul ve diğer illerdeki gösteriler Türkiye'de sivil toplumun geliştiğini ve giderek etkili olduğunu göstermiştir.
- Gezi Parkı olaylarında da ortaya konulduğu gibi Türkiye'de sivil toplum, demokrasinin önemli ve yasal bir paydaşı olarak algılanmamaktadır.

- Hükümet-sivil toplum ve parlamento-sivil toplum ilişkileri sistemli ve düzenli bir danışma süreci içinde geliştirilmelidir. Bu süreç, yasama sürecinin ve idarenin yasa yapım dışındaki icraatının bir parçası olmalıdır.
- İşçileri Bakanlığı derneklerin yardım toplayabilmesi ile ilgili yasa taslağı üzerine sivil toplumla bir danışma süreci başlatmıştır. Bu yasa STK'ların kaynak bulabilmesini kolaylaştırmalı ve dernek kurma özgürlüğünü Avrupa standartlarında güvence altına almalıdır.
- Yasal çerçeve STK'ların işleyişini engellemektedir. Aşırı bürokrasi sivil toplum katılımını cesaretlendirmemektedir.
- STK'ların siyasete katılımı için mekanizmalar bulunmamaktadır.
- Dernek ve Vakıfların Kamu Kurumlarıyla İlişkilerine Dair Yasa uygulamaya konulmalıdır.
- Mevcut durumda denetim ve cezalarla ilgili alanlarda sorun çıkmaktadır.
- STK'lara yapılan bağışlarla ilgili vergi ve diğer kolaylıkların yeterli olmaması STK'ları daha çok kamu kaynaklı proje yardımlarına bağlı olmaya mecbur bırakmaktadır.
- STK'lara yönelik kamu yardımları saydam değildir. Kaynak aktarımı daha çok bakanlıklarla ortak projeler vasıtasıyla yapılmaktadır.
- Vergi muafiyeti ve kamu yararına çalışan kuruluş statüsü sınırlı sayıda STK'ya Bakanlar Kurulu kararıyla verilmektedir.
- Sosyal işletmeler yasada ayrı bir tüzel kişilik olarak tanımlanmamıştır.
- STK'ların lobi yapabilme güçlerinin ve toplum içindeki saygınlıklarının geliştirilmesi gereklidir.

Adalet

- Adalet Bakanı ve Müsteşarın HSYK'deki rolleri konusunda değişiklik yapılmamıştır.
- HSYK 2012 – 2016 Stratejik Planı'nı uygulamayı sürdürmüştür.
- Dördüncü yargı reform paketi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'yi eleştirdiği bazı konular için adli tazmin imkanı getirmektedir.
- Dördüncü yargı reform paketi terörle ilgili suçların tanımını daraltmış, düşüncelerin basın, açıklamalar ve konuşmalar gibi eylemlerle yayılmasını terör eylemlerinden ayrı tutmuştur.
- Yukarıda yer alan değişikliklerin Avrupa standartlarına paralel uygulanması ifade özgürlüklerine olumlu katkıda bulunacaktır.
- Kadınların savcılık ve yöneticilik makamlarında temsil oranında değişiklik olmamıştır.
- Savunma makamının dosyalara sınırlı erişimi, iddianamelerin kalitesinin düşük ve mantık silsilesinin yetersiz olması, mahkemelerde çapraz sorgu yönteminin yanlış uygulanması gibi aksaklıklarda değişiklik olmamıştır.

Yolsuzlukla Mücadele

- Yolsuzlukla Mücadele Ulusal Stratejisi'nin uygulanmasına devam edilmiştir.
- Bu alanla ilgili kurumsal yapının güçlendirilmesi gereklidir.
- Somut iyileşme sağlanması için güçlü bir siyasi irade gereklidir.

- Siyasi partilerin finansman kaynaklarının denetlenmesi, bağış üst limitleri oluşturulması, adayların mal varlıklarını açıklamaları gibi hususlarda ilerleme sağlanmalıdır.
- Milletvekillerinin yolsuzlukla ilgili suçlarda dokunulmazlıklarının azaltılması ve dokunulmazlıkların kaldırılması gereken durumların açık olarak tanımlanması konularında bir gelişme sağlanmamıştır.
- Siyasilerin ve kamu personelinin bildirdikleri mal varlıklarının doğru olup olmadığının araştırılması için düzenlemeler güçlendirilmelidir.
- Yolsuzlukla ilgili soruşturma, iddianame ve alınan kararların kayıt altına alınarak istatistiki veri toplanmasında ilerleme sağlanmalıdır.
- Yolsuzlukla ilgili davalar sonucunda verilen cezalar caydırıcı olmalıdır.

Örgütlü Suçlarla Mücadele

- Türkiye 2010-2015 örgütlü Suçlarla Mücadele Ulusal Stratejisi'ni uygulamak üzere iki yıllık bir eylem planı oluşturmuştur.
- Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi imzalanmış, ancak uygulamaya konulmamıştır.
- Veri toplama ve değerlendirme kapasitesi güçlendirilmelidir.
- İnsan kaçakçılığının önlenmesi için daha çok çaba gösterilmeli, çerçeve yasa kabul edilmelidir.
- İnsan kaçakçılığı eylemine maruz kalan kurbanların tespit edilmesi ile ilgili çalışmalar güçlendirilmelidir.

2.2. İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması

- İnsan hakları ile ilgili kurumların bağımsızlığı ve etkin çalışıklarına dair somut göstergeler gereklidir.
- İnsan hakları savunucularına yönelik baskılar devam etmiştir.
- Ölçsüz güç kullanılması -özellikle Mayıs ve Haziran aylarındaki gösteriler sırasında olduğu gibi – endişe verici olmaya devam etmiştir. Güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanmasının önüne geçilmesi için daha fazla çaba gösterilmelidir.
- Hapishane koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili reformlar sürdürülmelidir.
- Hükümet görevlilerinin basın üzerindeki baskıları, oto-sansür, eleştiri yapan gazetecilerin görevlerine son verilmesi, internet sitelerinin yasaklanması gibi uygulamalar sürmüştür.
- Yargı ve medya denetim kuruluşunun yaklaşımları nedeniyle ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğü pratikte baskılanmıştır.
- Gösteri düzenleme ve toplanma özgürlüğü ile ilgili yasalara açıklık getirilmesi gereklidir.
- Eylül ayında açıklanan demokratikleşme paketi gösteri düzenleme özgürlüğü ile ilgili değişiklikler içermektedir.
- Sendikaların gelişimini engelleyen unsurlar ortadan kaldırılmalı, kamu işçileri sendikalarının kapatılması davaları açılması önlenmelidir.
- Gayrimüslim topluluklarla diyalogun geliştirilmesi olumlu sonuçlar vermektedir.
- Yeni din kitapları diğer dinleri daha fazla kapsayıcı olmuştur.
- Azınlık dinlerine mensup kişiler ve inancı olmayanlar gündelik hayatta ayrımcılıkla karşılaşmaktadır.
- Din ve vicdan hürriyeti konularında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile uyumlu bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır.

- **Kadın hakları** ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili yasa ve eylem planlarının uygulamaya konulması gereklidir.
- Aile içi şiddetle mücadele konusunda ilgili bakanlık güçlü bir çizgi izlemektedir; bununla birlikte yasaların siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçlara dönüştürülmesi önemlidir.
- Zorla evlilikler, kadına karşı şiddet, kadınların siyaset ve istihdamdaki payı, toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitime erişim gibi konular Türkiye'nin en önemli sorunları arasında yer almaya devam etmektedir.
- **Çocuk hakları** alanında özellikle kızların okulluluk oranının artırılması, okula devamsızlığın ve erken terklerin önlenmesi gereklidir.
- Eğitim konusunda bölgesel farklılıklar olması sorunu çözümlenmelidir.
- Kadın haklarının, çocuklar ve LGBT'ler gibi toplum içinde korumasız grupların haklarının güçlendirilmesi ve bu gruplardaki kişilere yönelik şiddet, ayrımcılık gibi olumsuzlukların önlenmesi gereklidir.
- Cinsel eğilimler ve cinsel kimlik temelinde ayrımcılığı önlemek üzere yasal ve uygulamaya dönük adımlar atılmalıdır.
- Sendikalar ve özel sektörde toplu sözleşmelerle ilgili yeni yasa, sendikaların kuruluş ve işleyişiyle ilgili bazı engelleri ortadan kaldırmıştır.
- Gayrimenkul haklarıyla ilgili olarak yapıcı bir tutum izlenmiş ve bazı mülklerin ilgili dini topluluklara iadesi gerçekleştirilmiştir.
- Resmi makamlar ve dini azınlıklar arasındaki diyalog güçlendirilmiştir; azınlıkların eğitim ve dini özgürlükleriyle ilgili ilerleme kaydedilmiştir.
- Lozan Antlaşması ile tanımlanan azınlıklar dışındaki vatandaşların tamamı din ve vicdan özgürlükleri alanında ve eşit haklar temelinde aynı muameleye tabii tutulmaktadır. Bu yaklaşım Türkiye'yi etnik köken, dil ve din özgürlükleri alanında kimliklerini korumak üzere özel haklar isteyen vatandaşlara Avrupa standartlarına uygun bir şekilde haklar tanınması gereğinden alıkoymamalıdır.
- Kültürel haklar alanında ilerleme sağlanmıştır. Türkçe konuşabilseler dahi sanıkların kendilerini Türkçeden başka dillerde savunmalarına olanak sağlayacak düzenlemeler getirilmiştir.
- Resmi makamların Kürt sorununu ele alma yaklaşımları bulunduğu açık bir şekilde görülmektedir.
- Eylül ayında açıklanan demokratikleşme paketinde özel okullarda anadilde eğitim yer alsın dahi, anayasa çalışmaları kapsamı da dahil olmak üzere, anadilde eğitim ile ilgili genel haklar konusunda kapsamlı uzlaşmaya ulaşılmamıştır.

Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde Durum

- Hükümetin **barış süreci** girişimi önemli bir dönüm noktası olmuş ve Kürtler tarafından güçlü destek görmüştür. Süreç, güven inşa etmek üzere bir dizi tedbirle desteklenmiştir.
- Kürt sorunu ve çözümü için olası yöntemler kapsamlı olarak tartışılmıştır. Hükümet akil insanların katılımıyla sivil bir komisyon oluşturarak barış sürecine yönelik halk desteğinin artmasını teşvik etmiştir.
- 2012 yılında Kürt mahkumlar, aileleri ve yerel siyasetçilerin katılımıyla başlatılan ölüm orucunu takiben daha da artan gerilim, şiddet ve terör eylemleri barış sürecinin duyurulmasıyla durmuştur.
- Hükümet terörü durdurma ve ülkeyi terk eden PKK üyelerine güvenli geçiş sağlama konusunda kararlı hareket etmiştir.

- Milletvekillerinin Abdullah Öcalan ile görüşmelerine izin verilmiştir. Öcalan'ın silahlı mücadeleye son verilmesi çağrısını takiben PKK ülkeden çekilmeye başlamıştır.
- Köy koruculuğu sisteminin kaldırılmasıyla ilgili hiçbir adım atılmamıştır. Bazı köy korucuları barış sürecine desteklerini dile getirmekle birlikte kıdem tazminatı, emeklilik planı ve sosyal güvenlik konularında endişelerini dile getirmektedir.
- Barış süreci Dördüncü Yargı Reformu Paketi ve KCK davalarında bazı sanıkların tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılması gibi gelişmelerle aynı döneme denk gelmiştir. Ancak KCK davaları devam etmektedir.
- Dördüncü Yargı Reformu Paketi çerçevesinde değişikliğe uğramayan Türk Ceza Kanunu'nun "Silahlı Örgüt" başlıklı 314. maddesi dâhil olmak üzere ağır ceza suçlarıyla tutuklu bulunan pek çok gazeteci, akademisyen, öğrenci ve insan hakları savunucularının tutukluluğu devam etmektedir.
- Dördüncü Yargı Reform Paketi 1990'larda başlayan kayıp kişiler ve yargısız infaz davalarıyla ilgili zaman aşımını kaldırmamaktadır.
- Yargı süreçlerinin bazı basamaklarında ana dilde savunma hakkı Ocak ayında tanınmıştır.
- Muhalefet 2011 Uludere olayına ilişkin TBMM İnsan Hakları Soruşturma Komitesi tarafından hazırlanan rapora, 34 sivilin öldürülmesinin sorumlularını belirlemediği gerekçesiyle itiraz etmiştir.
- Mayınların temizlenmesine devam edilmiştir.
- Güneydoğu Anadolu Projesi devam etmiştir. Öte yandan yerel halk ve sivil toplum örgütleri tarihi miras, doğal yaşam alanı ve tarım arazilerine zarar verdikleri gerekçesiyle baraj projelerini eleştirmektedir.

Mülteciler ve Yerlerinden Edilmiş Kişiler

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabulü, mülteciler ve sığınmacılar alanında önemli bir ilerleme teşkil etmektedir. Yeni kanun, göçmen ve mülteciler için kapsamlı bir yasal ve kurumsal çerçeve oluşturarak Türkiye'yi bu alanda AB standartları ve uluslararası standartlarla aynı çizgiye getirmektedir.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun uygulaması kritik önem taşımaktadır.
- Yeni kanunun mülteciler için yargı yolları ve yasal yardım öngördüğü göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin önümüzdeki dönemde daha fazla kaynağa ihtiyacı olacaktır.
- Mülteci ve sığınmacıların tutulduğu merkezlerin yönetimine ilişkin ayrıntılı hükümlere ve merkezdeki göçmenler için psiko-sosyal hizmetlere ihtiyaç vardır.
- Türkiye Suriye'ye yönelik açık sınır politikasını devam ettirmiştir. İyi donanımlı ve iyi yönetilen kamplarda 200.000'den fazla Suriyeli mülteciye geçici koruma sağlanmaktadır. Ayrıca sayıları tahmini olarak 200.000 - 400.000 arasında olan ve kamplarda yaşamayan Suriyeliler de kayıt altına alınmaktadır. Kampların dışındaki sığınmacıların durumu dikkatle ele alınmalıdır. Ayrıca Suriye'de bulunan Suriyelilere de sınırdaki insani yardım sağlanmaktadır.
- Türkiye 2012 yılının sonuna doğru Birleşmiş Milletler (BM) Bölgesel Müdahale Planı'na katılmıştır.
- Uluslararası sivil toplum kuruluşlarının resmi kayıt işlemleri zor ve yavaş ilerlemekte, kimi zaman engellenmektedir.
- Türkiye, Suriye dışından da artmakta olan sığınma başvurusu almaktadır. Sığınmacı çocukların bir kısmı sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanmakla birlikte, diğer bir kısmı hala önemli zorluklarla

karşılaşmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği hizmetlerine erişimin zor olduğu ve sığınma prosedürlerinin engellendiği yönünde bazı başvurular yapılmıştır.

- Yerlerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan kapsamlı bir strateji hala bulunmamaktadır.

2.3. Bölgesel Sorunlar ve Uluslararası Yükümlülükler

Kıbrıs

- Türkiye BM Genel Sekreteri'nin himayesindeki müzakerelere desteğini belirtmeye devam etmiştir.
- G.Kıbrıs'ta gerçekleşen seçimleri takiben Türkiye birçok fırsatta müzakerelere yeniden başlanması için çağrıda bulunmuştur.
- Türkiye, Kayıp Şahıslar Komitesi'nin Kuzey Kıbrıs'taki askeri bölgelere erişimini kolaylaştırmıştır.
- Öte yandan Türkiye, G.Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgede, denizde doğal enerji kaynakları aranması çalışmalarına karşı söylemlerine devam etmiş ve G.Kıbrıs tarafından arama lisansı verilen bir AB firmasına karşı misilleme tedbirleri ilan etmiştir. Bu bağlamda AB kurumları, üye ülkelerin iki taraflı anlaşmalara taraf olma ve BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil olmak üzere uluslararası hukuk ile uyum içerisinde kendi sınırları dâhilinde doğal kaynaklar araştırma hakkına vurgu yapmaktadır.
- Türkiye, 21 Eylül 2005 tarihli bildirme ve Aralık 2006 ve Aralık 2010 Konsey kararları uyarınca Türkiye'nin Ek Protokol'den doğan yükümlülüklerini yerine getirme konusunda hiçbir ilerleme kaydetmemiş ve malların serbest dolaşımı önündeki engelleri kaldırmamıştır.
- Türkiye, G.Kıbrıs ile ikili ilişkilerini normalleştirmede bir ilerleme kaydetmemiştir.
- Türkiye, G.Kıbrıs'ın bir dizi uluslararası örgüte üyeliğini veto etmeye devam etmektedir.
- Türkiye tarafından 2012 yılının ikinci yarısında Türk kamu personeline gönderilen bir bildirme ile "G.Kıbrıs Yönetimi AB Dönem Başkanlığı" ile bağlantı kurmaktan imtina edilmesi yönünde talimat verilmiştir.

Sınır Anlaşmazlıklarının Barışçıl Çözümü

- Türkiye ve Yunanistan ikili ilişkilerini geliştirme çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Ekim 2012 ve Şubat 2013'de üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmiş, takiben Mart 2013'de Başbakanlar seviyesinde Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin ikinci toplantısı İstanbul'da düzenlenmiştir.
- Taraflar arasında bir dizi işbirliği anlaşması imzalanmıştır.
- Taraflar arasında 2002 yılından bu yana kıta sahanlığının sınırlandırılması üzerine müzakere başlatılması yönünde ortak zemin bulunması için 55 tur keşif teması gerçekleştirilmiştir.
- Yunan karasularının genişletilmesi olasılığına karşı 1995 yılında TBMM'de kabul edilen ve böyle bir hareketin savaş sebebi (casus belli) sayılacağını belirten karar önergesi halen yürürlüktedir.
- AB Konseyi Türkiye'nin kayıtsız şartsız iyi komşuluk ilişkileri ve gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulması da dâhil sorunların barışçıl çözümüne bağlılık göstermesi gerektiğini vurgulamıştır. AB bu kapsamda olumsuz sonuçlar doğuracak her türlü tehdit, anlaşmazlık kaynağı ve eylemden kaçınılmasını teşvik etmektedir.
- Yunanistan ve G.Kıbrıs, Türkiye tarafından karasularının ve hava sahasının ihlal edildiği yönünde resmi şikâyetlerde bulunmuştur.

Bölgesel İşbirliği

- Türkiye'nin AB üyeliğine aday ülkelerle ve komşu AB ülkeleriyle ilişkileri olumlu olmuştur. Batı Balkanlarla yakın ilişki politikası devam etmiştir.
- Türkiye Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası çerçevesinde AB yönetimindeki Bosna-Hersek Görev Gücü'ne (EUFOR/ALTHEA) ayrıca Kosova'daki EULEX'e destek vermeye devam etmektedir.
- Türkiye Kosova'nın uluslararası topluma, AB kurumlarına ve bölgesel girişimlere uyum sağlama çalışmalarına destek vermektedir.
- Türkiye, Makedonya ile yakın ilişkisini sürdürmüş, ülkenin NATO ve AB'ye katılma çalışmalarına destek vermiştir.

3. Ekonomik Kıstaslar:

3.1. İşler Durumda Piyasa Ekonomisi

Ekonomi Politikası Temel Unsurları

- AB Komisyonu'na Ocak 2013'de gönderilen 2013-2015 Katılım Öncesi Ekonomik Program, nispeten yavaşlamış bir büyüme ve cari açığta azalma eğiliminin devamını göstermektedir.
- Öte yandan cari açık hala yüksek seviyelerdedir. Bu durum istikrarsız bir dış borç yapısı ile birlikte yabancı yatırım akışının tersine dönmesi halinde ülke ekonomisinin güç duruma düşmesi riskine yol açmaktadır.
- Hükümet kurumları arasında bölünmüş sorumluluk alanları, bütçe ve orta vadeli ekonomi politikalarının belirlenmesi çalışmalarının koordinasyonunu zorlaştırmaya devam etmektedir.
- Ekonomi politikalarının temel unsurları üzerinde toplumsal uzlaşma sürmektedir.

Makroekonomik İstikrar

- 2012'de Türk ekonomisi yavaşlamaya devam etmiştir. 2011'in dördüncü çeyreğinde %5,3 olan büyüme oranı, 2012 son çeyreğinde %1,4'e düşmüştür. 2011 yılında %8,8 oranında olan yıllık GSYH artışı ise 2012 yılında %2,2'ye düşmüştür. 2012 yılında GSYH büyümesine katkıda bulunan tek iç talep, kamu harcamaları olmuştur. Kamu tüketimi %6,1; kamu yatırımları %9,3 oranında artmıştır. 2013 yılının ilk yarısında GSYH %3,7 oranında büyüme göstermiştir. Genel olarak 2013 yılında Türkiye ekonomisindeki yavaşlama durmuş ve ekonomik faaliyetler yeniden hareketlilik kazanmıştır.
- 2012 yılında büyüme, iç talebe dayalı büyümeden ihracata dayalı büyümeye yönelik olarak yeniden dengelenmiştir.
- 2012 yılında **ihracat hacmi** %16,7 oranında büyümüştür. Ancak bu büyümenin büyük bir kısmı sıra dışı olarak gerçekleşen İran'a parasal olmayan altın ihracatından kaynaklanmaktadır. Öte yandan 2013 yılında altın ihracatındaki hızlı düşüşle ihracatta büyüme %3,2 oranına gerilemiştir.
- 2012'de iç talepteki düşüş sebebiyle ithalat hacmi düşüş göstermiştir. 2012 yılında özel tüketim %0,6 ve özel yatırım %4,8 oranında düşüş göstermiştir. 2013'de ise iç talep, özellikle hızla artmakta olan kamu harcaması sayesinde toparlanma sağlamıştır. Tüketici harcamaları da faiz oranlarındaki düşüşün de

yardımıyla toparlanma göstermiştir. Ancak özel yatırımlardaki azalma eğilimi 2013 yılında da devam etmektedir.

- 2013 yılında ithalattaki büyüme %9,5 olarak tespit edilmiştir ve büyük oranda altın ithalatlarındaki artıştan kaynaklanmıştır.
- Türkiye kişi başı GSYH'si (satın alma paritesi esasına göre düzeltilmiş olarak) 2012 yılında AB ortalamasının %56'sına ulaşmıştır. Bu oran 2011 yılında %52 idi.
- **Cari açık** hala önemini korumaktadır ve yatırımcıların güveninin azalması durumunda Türk ekonomisi için önemli bir sorun teşkil edecektir. 2012 yılında iç talepteki düşüş ve ihracat oranlarının yüksek seviyede takip etmesi sonucu cari açığa önemli bir daralma olmuştur. 2012 yılında %6 oranına gerileyen 12 aylık kümülatif cari açık yeniden GSYH'nin %6,6'sına ulaşmıştır. Bununla beraber son yıllarda Türkiye'nin dış ticaret verileri parasal olmayan altın ticaretinden kaynaklanan önemli dalgalanmalar göstermiştir.
- Doğrudan yabancı yatırımlar ülkeye giren dış kaynakların ancak %17,8'ini oluşturmaktadır.
- Dış dengesizlik önemli olmaya devam etmiştir ve kısa vadeli finansman arayışları ülkeyi küresel yatırımcı duyarlılıklarındaki değişime karşı hassas hale getirmektedir.
- 2012 yılında **işgücü piyasaları** ekonomik yavaşlamaya rağmen göreceli olarak iyi bir performans sergilemiştir. 2011 yılında %8,8 olan 20-64 arası yaş grubunda işsizlik oranı 2013 yılında istihdam oranındaki %3'lük artışla %8,2 oranına gerilemiştir.
- İstihdam oranı %0,6'lık ilerleme kaydetmiş ve toplam istihdam oranı %52,8'e yükselmiştir. İşgücüne katılım oranıysa %0,2'lik artışla %57,4 oranına yükselmiştir. 2013 yılının ilk yarısında ekonomide sağlanan hareketlilikle ortalama istihdam oranı %4,1'lik artış göstermiştir. Ancak aynı dönemde işgücündeki yükseliş istihdama kıyasla daha hızlı bir büyüme gösterdiğinden işsizlik oranı da bir önceki döneme kıyasla %0,4 oranında artmıştır.
- 2012 yılında erkekler arasında istihdama katılım %75, kadınlar arasındaysa yalnızca %30,9'dur. İstihdama katılan kadınların 1/3'ü de ücretsiz olarak ailesiyle birlikte tarım alanında çalışan kadınlardır. Kadınlar arasında işsizlik oranı da erkeklere kıyasla daha yüksektir.
- İşgücü piyasalarının yeterince esnek olmaması, işgücü piyasalarının etkin işleyişine sekte vurmaya devam etmektedir.
- Kayıt dışı istihdam önemli bir sorun oluşturmaya devam etmektedir.
- 2011 yılsonunda %10,5 seviyesinde olan enflasyon oranı, 2012 sonunda %6,2'ye düşmüştür. Bu oran Merkez Bankası'nın %5'lik yılsonu hedefinden yüksek olmakla birlikte %±2'lik tolerans limitinin içindedir. Ancak bu oran son dönemde tekrar yükselişe geçmiştir.
- **Merkez Bankası** birden fazla hedefle sıra dışı ve karmaşık bir para politikası izlemeye devam etmiştir ve bu durum şeffaflık ve tahmin edilebilirliğe zarar vermektedir. Politika duruşu, değişen iç ve uluslararası şartlar ışığında sıklıkla değişime uğramıştır.
- 2012 yılında **bütçe hedefleri** önceki yılların aksine, devlet harcamalarındaki artış ve ekonomik faaliyetteki yavaşlama nedeniyle yakalanamamıştır. Merkezi hükümetin bütçe açığı 2012'de GSYH'nin %2'sine yükselmiştir. Bu rakam 2011 yılında %1,4 idi. Öte yandan bütçe performansı kamu borcunun sürdürülebilirliği açısından tatmin edicidir. 2013'ün ilk altı ayındaysa bütçe performansı genel olarak düzelme göstermiştir.
- Bütçe ve bütçe kurallarının belirlenmesi çerçevesinde saydamlık sağlanması yönünde hiçbir gelişme sağlanmamıştır.

Mali Sektörün Gelişimi

- Mali sektörün performansı iyi düzeydedir.
- Bankacılık sektörünün mali sektördeki payı % 88'dir. 2011'de %25,5 seviyesinde olan devlet bankalarının payı 2012'de %23,1'e inmiştir.
- Sigortacılık sektörünün payıya özel emeklilik sigortası dâhil olmak üzere %4,6 oranına ulaşmıştır.
- Bankaların toplam varlıkları 2011 yılında GSYH'nin %94'üne ulaşmıştır. (2012'de %97)
- Halkbank'ın kısmi özelleştirilmesi sonucu devletin bankadaki payı %75'ten %51,1'e düşmüştür.
- 2012 yılında yabancı bankaların payı az bir düşüş göstererek 2011'deki %41,6 oranından %41,3 oranına ulaşmıştır.
- Geri ödenmeyen kredilerin bankacılık sektöründeki oranı istikrarlı devam ederek %3'ün altında kalmıştır (Temmuz 2013'de %2,8).
- Bankaların karlılık performansları 2012 yılında ve 2013'ün ilk yedi ayında uygun seviyeleri korumuştur.
- 2011 yılında Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı başkanlığında kurulan Finansal İstikrar Komitesi sistematik riskler ve bu risklerin yönetimi dâhil olmak üzere mali sistemin işleyişini gözlemlemeye devam etmiştir.
- TBMM uzun süredir beklemede olan tahvil piyasası ve yatırım hizmetlerine ilişkin yasal çerçevenin uyumlulaştırılmasını hedefleyen Sermaye Piyasaları Kanunu'nu kabul etmiştir.

3.2. AB Pazarındaki aktörlerle ve rekabet baskısıyla baş edebilme kapasitesi

İşleyen Pazar Ekonomisinin Varlığı

- Türk pazar ekonomisinin genel işleyişi tatmin edici seviyede devam etmektedir.
- Son yıllarda hakim olan küresel ekonomik dalgalanma bağlamında Türkiye'nin ekonomik büyümesi göz önünde bulundurulduğunda, Türk ekonomisinin sağlam temeller üzerinde olduğu ve ekonomik şoklara karşı direncinin arttığı gözlemlenmektedir.
- Ancak cari açığın devam etmesi ve göreceli olarak yüksek devam eden enflasyon oranı Türk ekonomisinin altında yatan dengesizliklere işaret etmektedir.

İnsan Kaynağı ve Fiziki Altyapı

- 2007 – 2013 Ulusal Kalkınma Planı'nın bileşeni olan eğitim reformu son aşamasına gelmiştir. Eğitimin talebi karşılama kapasitesini ve eğitim sisteminin kalitesini artırmak üzere iki temel hedefi olan eğitim modernizasyonu ve reformu çalışmalarında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.
- 2010 yılında %88 olan okur-yazar oranı 2011 yılında %90,8'e yükselmiştir.
- Eğitime katılım oranı tüm eğitim seviyelerinde ve özellikle üniversite düzeyinde yükselmiştir. Ancak yüksek öğrenime katılım oranı hala uluslararası standartlara göre düşük seyretmektedir.
- Özellikle ortaöğretim düzeyinde kız öğrencilerin okula devam oranı erkek öğrencilere oranla düşüktür.
- 2012-2013 döneminden itibaren zorunlu eğitimin 8'den 12 yıla çıkarılmasının etkileri önümüzdeki dönemlerde görülecektir.

- Reformların ve artan eğitim harcamalarının eğitimsel kazanıma ve eğitime katılımı olumlu etkileri gözlemlenmekle birlikte, eğitimde cinsiyet eşitliği ve eğitim kalitesine dair sorunlar geçerliliğini korumaktadır.
- Yatırımlar 2011 yılına oranla özel yatırımlardaki azalma sebebiyle düşüş göstermiştir. 2011 yılında GSYH'nin %21,8 seviyesinde olan toplam yatırım 2012'de %20,3 seviyesine düşmüştür. Öte yandan kamu yatırımları artmaya devam etmiş ve GSYH'nin %3,9'u seviyelerine ulaşmıştır. 2011 yılında 11,5 milyar €'ya ulaşan brüt doğrudan yabancı yatırımlarsa 2012 yılında 7,7 milyar € seviyesine düşmüştür.
- AR-GE yatırımlarının GSYH'nin %2'si olması hedefi yakalanamamıştır ve 2011 yılında yalnızca %0,86 oranına ulaşmıştır.
- Ulaşım altyapısında 2010 -2011 arasında otoyol ağında %1,9'luk genişleme dâhil olmak üzere mütevazı bir gelişme sağlanmıştır.
- Ülkenin altyapısı ve fiziki sermayesindeki gelişmeler orta düzeydedir.

Sektör ve İşletme Yapısı

- 2011 yılında ekonomideki üretim artışı istihdamdaki artışı geçmekle beraber, 2012 yılında Türk ekonomisinde istihdam üretimdeki büyümeden daha hızlı gerçekleşerek %3 artış göstermiştir.
- İstihdam artışının sektörlere göre dağılımında hizmetler sektörü öne çıkmaktadır. Hizmetler sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı %1,3 oranında artarak %49,4'e ulaşmıştır.
- Tarım, sanayi ve inşaat istihdam sırasıyla %24,6, %19,1 ve %6,9'dur.
- AB müktesebatıyla uyum ve pazarda rekabetin artırılmasını hedefleyen yeni Elektrik Piyasası Kanunu 30 Mart 2013'de yürürlüğe girmiştir.
- Doğal gaz sektöründe Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu dört özel şirkete ithalat lisansı vererek özel sektörün doğal gaz sektöründeki payını %20'ye çıkarmıştır.
- BOTAŞ'ın doğal gaz piyasasındaki tekel konumunu ortadan kaldıracak çalışmalar yönünde daha çok ilerleme sağlanmalıdır.
- Telekom sektöründe rekabet ve saydamlığı artıracak yasal düzenlemeler yönünde ilerlemeler kaydedilmiştir.
- Ağ bağlantıları sektöründe serbestleşme hız kazanmıştır.

Devletin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkileri

- Eylül 2011'de yürürlüğe girmesi planlanan devlet yardımları yasaasının yürürlüğe girmesi ikinci kez ertelenmiştir.
- Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurulu'nun hala resmi devlet yardımı envanteri oluşturması gerekmektedir. Kurulun aynı zamanda 2012 teşvik paketi dâhil olmak üzere tüm devlet yardımı düzenlemelerini AB müktesebatıyla uyumlu hale getirme çalışmaları için bir eylem planı hazırlaması gerekmektedir.
- Kamu ihaleleri kanunu AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmemiştir.
- Devlet yardımlarının saydamlaştırılması alanında hiçbir ilerleme sağlanmamıştır.

AB – Türkiye Ekonomik Entegrasyonu

- Mal ve hizmetler ihracatının GSYH'ye oranına göre ölçülen Türkiye ekonomisinin dışa açıklığı, 2011'deki %56,6'lık düzeyden 2012'de %58'e yükselmiştir.
- AB'nin Türkiye toplam ticaretindeki payı 2011'deki %40,8 seviyesinden %37,7'ye gerilemiştir. AB'nin Türkiye ihracatındaki payıysa AB talebindeki düşüş ve Türkiye'den İran'a altın ihracatındaki artış sebebiyle özellikle güçlü bir düşüş göstererek %46,2'den %38,8'e düşmüştür. AB'nin Türkiye ithalatındaki payıysa daha az bir düşüş göstererek %37,8'den %37'ye gerilemiştir.
- AB 2012 yılında %71,3'lük payla Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların en büyük kaynağı olma konumunu korumuştur. Öte yandan AB ülkelerinden gelen ve 2011 yılında 8,2 milyar € değerinde olan yabancı sermaye yatırımları (emlak hariç olmak üzere), 2012 yılında 5,5 milyar €'ya düşmüştür.
- Genel anlamda Türkiye'nin AB'yle ticari ve ekonomik bütünleşmesi yüksek seviyelerdedir.
- Emek verimi 2012 yılında genel olarak düşüş göstermiştir.
- Eldeki verilere göre saat başına işgücü verimliliği 2011 yılının ilk çeyreği ve 2012 yılının son çeyreği arasında %2 oranında düşmüştür. Aynı dönemde sanayide saat başına işgücü maliyeti ise %8 oranında artmıştır. Dolayısıyla birim işgücü maliyeti %10 oranında artmıştır.
- Aynı dönemde Türk Lirası %7,8 oranında değer kazanmıştır.
- 2012'de artan birim işgücü maliyeti ve Türk Lirası'nın değer kazanması sonucu Türkiye'nin uluslararası düzeyde fiyat rekabetçiliğinde önemli bir düşüş yaşanmıştır.

*